

geografiske regioner at være særligt udpræget for Göteborgsområdets vedkommende, og ved en disaggregering af materialet fremkommer der tydelige forskelle mellem små og store virksomheder, således at forfatteren mener at kunne forklare udviklingen som et resultat af den hastighed, hvormed mekaniseringen i virksomhederne gennemførtes, en antagelse, der virker sandsynlig ud fra det forelagte materiale.

I en sammenfatning vises det på dette grundlag, at markedskræfterne har haft en stærkere virkning end de organisatoriske kræfter i bestemmelsen af lønudviklingen. Konklusionen virker på baggrund af bogens analyser antagelig, men ville nok være fremstået klarere, hvis der var blevet lagt større vægt på en fremstillingsform, hvor markedskræfternes indvirkning gennem indførelse af lønglidningsbegrebet analyseredes som en korrektion på virkningerne af hovedaftaler og dyrtidsregulering, en analyseform, som har været stærkt anvendt i den internationale debat om de bestemmende faktorer for lønudviklingen.

HANS CHR. JOHANSEN

HERMANN WEBER: Die Wandlung des deutschen Kommunismus. Die Stalinisierung der KPD in der Weimarer Republik. Gekürzte Studienausgabe Basis. Frankfurt am Main, Europäische Verlagsanstalt, 1971. 405 s. DM 9.-.

I denne studieudgave af Hermann Webers grundlæggende undersøgelse af det tyske kommunistiske partis (KPD) forvandling i årene 1924-1929, det Weber kalder partiets stalinisering, er der desværre udeladt vigtige dele af originaludgaven, der udkom i 1969; det gælder ikke bare vigtigt trykt og utrykt kilde-materiale, statistisk materiale angående førerkorpset og partifunktionærerne, men osse de værdifulde kortbiografier over 504 ledende KPD-funktionærer. Ligeledes savnes meget hårdt originaludgavens kilde- og litteraturfortegnelse. Disse forhold gør naturligvis bogen mindre egnet som instrument i historisk øjemed.

Dette forhindrer dog ikke, at Webers undersøgelse udfylder et vigtigt hul i den ellers ret omfattende litteratur mht. KPD's historie i Weimarrepublikken der dog for det meste har beskæftiget sig med partiets historiske og politiske rolle i årene 1918-1933; selv østtyske historikere er i udstrakt grad veget uden om behandlingen af partiets organisationshistorie i årene 1924-1929, hvor KPD blev det, der i officiel østtysk sprogbrug kaldes et »Partei neuen Typus«; Weber derimod taler måske mere præcist om partiets stalinisering. Ved stalinisering forstår han følgende: »Das bedeutet den Wandel von einer Partei mit einem hohen Mass innerer Demokratie, die zugleich von inneren Fraktionskämpfen zerrissen ist, in eine disziplinierte Partei mit zentralisierter Befehlsgewalt. Stalinisierung heisst Veränderung der inneren Parteistruktur, Entstehung einer monolithischen, straff disziplinierten und zentralisierten Organisation, in der die Führung mit Hilfe des hierarchisch aufgebauten Parteiapparats die Mitglieder beherrscht und die Politik im Sinne und entsprechend den Weisungen der Stalinschen KPdSU bestimmt« (s. 8). Modellen herfor var naturligvis Stalins omorganisering af det sovjetrussiske kommunistparti; i Webers øjne betød det den tyske kommunismes afgørende forvandling.

KPD's historie i Weimarrepublikken og især i årene 1924–1929 er historien om, hvorledes de egne tyske bidrag til kommunismens udvikling i det 20. årh. som f.eks. Rosa Luxemburgs demokratiske kommunisme efterhånden osse i det af bl. a. hende stiftede tyske parti blev kværnet ned med alle stalinismens metoder til fordel for enhedspartiet, apparatpartiet. Det er osse historien om, hvorledes få, men i tænkning originale kommunistiske personligheder, der måske kunne have givet kommunismen et andet ansigt, af forskellige årsager – bl. a. højreorienterede grupperes politiske mord – blev skåret ned og udskiftet med en række af middelmådigheder.

Da Webers hovedanliggende er etableringen af det monolitiske enhedsparti, kommer selve baggrunden for KPD, dets dannelse i 1918 og partiets tidlige historie til at stå svagere. Det er i grunden synd, at en af det 20. årh.s kommunismes virkeligt originale og stadig mere aktuelle tænkere, nemlig Rosa Luxemburg, får så lidt plads; kættersk var og er stadig for mange hendes definition på demokratisk kommunisme: »Freiheit nur für die Anhänger der Regierung, nur für die Mitglieder einer Partei – mögen sie noch so zahlreich sein – ist keine Freiheit. Freiheit ist immer die Freiheit des anders Denkenden . . . Es ist die historische Aufgabe des Proletariats, wenn es zur Macht gelangt, anstelle der bürgerlichen Demokratie sozialistische Demokratie zu schaffen, nicht jegliche Demokratie abzuschaffen . . .« (cit. s. 13–14). Hendes urimelige død i 1919 hindrede, at hun personligt kom til at præge partiet mere, men ikke at hendes ideer i flere år prægede partiets linie og struktur, indtil hendes tilhængere gradvis blev udrensede og »Luxemburgismen« i årene 1923/25 – parallelt for øvrigt med den næsten samtidige fordømmelse af »Trotzkismen« – af partiet blev stemplet som en forkert teori og kætteri. Og det stempel skulle hun og hendes tænkning bære i mange år.

Vejen til staliniseringen af partiet var absolut ikke givet og ligetil. Den tidlige tyske kommunisme havde ret forskelligartede strømninger, der alle søgte at give partiet dets præg eller bevare deres særpræg i partiet; måske er Webers vurdering på denne baggrund berettiget, at den demokratiske variant af kommunismen virkeligt havde haft chancer, hvis den ikke i den grad var blevet åreladet i partiets første år. Det manglede enhedspræg, de mange interne kontroverser og forskellige taktisk fejlagtige dispositioner i republikkens første tid bevirkede dog, at alternativet enhedsparti eller demokrati i partiet tilspidsedes.

Afgørende for den udvikling, der førte til omstruktureringen fra 1924, af var dog ikke blot partiets indre udvikling. Lige så betydningsfuld var impulsen og presset udefra, nemlig fra Komintern. Mens KPD fra Kominterns dannelse ved siden af SUKP havde været toneangivende, var den ledende rolle i 1920'rne gradvis gledet over til Moskva. Og Komintern begyndte nu at blande sig. Under pres om bolchevisering fra Komintern og dens leder Sinoviev og det stadig mere dominerende SUKP begyndte det tyske parti fra 1924/25 at skifte karakter og struktur, indtil det omkring 1929 kunne siges at være forstenet til et monolitisk apparatparti. Weber skildrer udførligt, hvordan denne proces fandt sted, hvordan det gik dem, der ikke passede ind (udrensninger og fraktionsdannelser uden for partiet), og hvordan det etablerede apparat efterhånden totalt kom til at beherske partiet og dets politik. Samtidig kom det osse i stadig større afhængighed til Komintern og SUKP. Men osse efter 1929 stødte stalini-

seringen på vanskeligheder; helt til 1933 måtte partiet kæmpe med interne fraktionsdannelser, der var følgen af traditionen med det interne demokrati.

Selv om Weber har måttet undvære vigtigt kildemateriale såsom KPD's korrespondance med Komintern og protokollerne fra Centralkomiteen og Politbureauets møder – han har forsøgt at råde bod herpå gennem interviews med de ledende funktionærer – må hans bog karakteriseres som et overmåde værdifuldt bidrag til KPD's historie i Weimarrepublikken. Nyttige er osse hans materialer til skildring af KPD's situation i Weimarrepublikken samt ekskursen over den østtyske historieskrivning mht. omstruktureringen 1924–1929. Ikke helt overbevisende virker derimod hans definitioner af retningerne i den tyske kommunisme såsom »Rechte«, »Linke«, »Ultralinke« og »Versöhner«; her havde mere stringens, hvis en sådan er mulig, været ønskelig.

KARL CHRISTIAN LAMMERS

MANFRED FUNKE: Sanktionen und Kanonen. Hitler, Mussolini und der internationale Abessinienkonflikt 1934–36. Bonner Schriften zur Politik und Zeitgeschichte 2. Düsseldorf, Droste Verlag, 1970. viii, 220 s. DM 32.–.

Med denne lille, men tilbundsående analyse af de tysk-italienske relationer i årene 1933–1936 og specielt Abessinienkonfliktens betydning for det tysk-italienske forhold har den unge tyske historiker Manfred Funke sat sig for at gå en af de næsten generelt accepterede og derfor som en banalitet virkende historiske sandheder efter i sømmene, nemlig den, at grundlaget for aksen mellem de to fascistiske stater blev lagt under denne konflikt. Funke har på baggrund af omfattende kildestudier i de eksisterende og tilgængelige arkiver, suppleret med samtidig litteratur, memoirer og interviews med endnu levende politikere, samt et beundringsværdigt kendskab til den eksisterende historiske litteratur, som det synes på overbevisende måde dokumenteret, at den alment accepterede påstand ikke er holdbar.

Trods det ideologiske slægtskab mellem Tyskland og Italien efter 1933, trods Hitlers og Mussolinis gensidige respekt, trods Hitlers tidlige dogmatiske opfattelse af Italien som Tysklands givne alliancepartner, var det dog andre faktorer, der i årene 1933–1936 betingede forholdet mellem de to stater og lagde hindringer i vejen for en tilnærmelse. De to staters forskellige magtpolitiske interesser betingede dette forhold. Dette bliver tydeligt anskueliggjort derved, at Funke analyserer det tysk-italienske forhold på baggrund af den europæiske politik i disse år, altså på baggrund af stormagtsspillet mellem Tyskland-Italien-England-Frankrig. Funke viser, hvilket dobbeltspil der fra begge sider prægede Mussolinis og Hitlers forhold til hinanden: Mussolini, der ikke ønskede at bryde helt med Hitler efter det mislykkede østrigske putsch i 1934, forsøgte at bruge frygten for Hitlers Tyskland og ønsket om at bevare status quo i Europa til at få England og Frankrig til at affinde sig med realiseringen af det ambitiøse mål i italiensk udenrigspolitik, nemlig erobringen af Abessinien; Hitler forsøgte efter bedste evne at få denne konflikt i gang – på den ene side skubbede han på hos Mussolini ved at forsikre om Tysklands neutralitet, på den anden side forsynede han Haile Selassie med våben – fordi den dels ville